

הכנסת העשרים וחמש

יוזם : חבר הכנסת יוסף עטאונה

פ/25/2766

הצעת חוק ביטול עונש המוות (תיקוני חקיקה), התשפ"ג–2023

- תיקון חוק העונשין 1. בחוק העונשין, התשל"ז–1977¹ –
- (1) סעיף 96 – בטל ;
- (2) בסעיף 97, בכל מקום, המילים "מיתה או" – יימחקו ;
- (3) בסעיף 98, המילים "מיתה או" – יימחקו ;
- (4) בסעיף 99(א), המילים "מיתה או" – יימחקו.
- תיקון חוק השיפוט הצבאי 2. בחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו–1955² –
- (1) בסעיף 21, פסקה (7) – תימחק ;
- (2) בסעיף 43, במקום הסיפה החל במילים "דינו – מוות" יבוא "דינו – מאסר עולם" ;
- (3) בסעיף 134(א)(1), המילים "מוות או" – יימחקו ;
- (4) בסעיף 135, פסקה (1) – תימחק ;
- (5) בסעיף 196, המילים "ושאינה עבירה שדינה מוות" – יימחקו ;
- (6) בסעיף 197(א), המילים "וכן כל חייל אחר הנאשם בעבירה שדינה מוות" – יימחקו ;
- (7) בסעיף 215, פסקה (1) – תימחק ;
- (8) בסעיף 282, הסיפה החל במילים "אולם אם" – תימחק ;
- (9) סעיף 355 – בטל ;

¹ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

² ס"ח התשט"ו, עמ' 171.

- (10) בסעיף 388(א), המילים "וכן אם בוטל כתב-אישום בעבירה שיש עליה עונש מוות ולא הוחל בפרשת התביעה" – יימחקו ;
- (11) סעיף 423 – בטל ;
- (12) בסעיף 426, המילים "חוץ מערעור על פסק דין המטיל עונש מוות" – יימחקו ;
- (13) בסעיף 429(א), הסיפה החל במילים "ואולם בערעור" – תימחק ;
- (14) בסעיף 442(ב) –
- (א) פסקה (1) – תימחק ;
- (ב) בכל מקום, המילים "שאינו מטיל עונש מוות" – יימחקו ;
- (15) בסעיף 473(ג), המילים "שאינו פסק דין המטיל עונש מוות" – יימחקו ;
- (16) בסעיף 474 –
- (א) בסעיף קטן (א), המילים "פרט לפסק דין המטיל עונש מוות" – יימחקו ;
- (ב) סעיף קטן (ב) – בטל ;
- (17) סעיף 493 – בטל.

דברי הסבר

עד שנת 1954 חל במדינת ישראל עונש מוות מכוח פקודת החוק הפלילי, 1936, המנדטורית, אשר המשיכה לחול בישראל על פי פקודת סדרי השלטון והמשפט, התש"ח-1948. כיום, עונש המוות מותר מכוח סעיפים 96 עד 99 לחוק העונשין, התשל"ז-1977, וכן מכוח סעיף 21(7) לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955. העבירות שבית משפט אזרחי במדינת ישראל יכול להטיל בגינן עונש מוות, שיבוצע בתלייה, הן : בגידה במדינת ישראל בתקופה של פעולות איבה צבאיות של ישראל או נגדה (סעיף 96 לחוק העונשין, התשל"ז-1977) ; פגיעה בריבונותה של ישראל (סעיף 97 לחוק האמור) ; חרחור מלחמה (סעיף 98 לחוק האמור) ; סיוע לאויב במלחמה (סעיף 99 לחוק האמור) ; עשיית מעשה שהוא בגדר פשע כלפי העם היהודי או האנושות או פשע מלחמה, בתקופת השלטון הנאצי, בארץ עוינת (חוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, התש"י-1950 והחוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, התש"י-1950).

כמו כן, לפי סעיף 43 לחוק השיפוט הצבאי, התשט"ו-1955, יכול בית דין צבאי לגזור גזר דין מוות על חייל שבגד, עזב את המערכה, סייע לאויב או מסר לו מידע, ובלבד שמעשה כזה נעשה בתקופת לחימה. לפי סעיף 493(א) לחוק זה, עונש המוות יבוצע בירייה.

הזכות לחיים היא הזכות הראשונה במעלה והבסיסית ביותר. הגנה על החיים היא הגנה על התשתית המאפשרת דיון משמעותי בזכויות האדם. הזכות לחיים היא לפיכך, כמעט דבר המובן מאליו.

אין ספק שהזכות לחיים ולביטחון מפני פגיעה הן תנאי מוקדם להנאה מכל הזכויות האחרות. בהתאם, הוכרו בחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו הזכות לחיים וההכרה בערך האדם.

הטלת עונש מוות מהווה את הפגיעה החמורה והישירה ביותר בזכות לחיים. נגד השימוש בעונש המוות עומדים שלושה טיעונים עיקריים: האחד הוא טיעון תועלתני, לפיו אין בהוצאה להורג מימד הרתעתי כלפי מבצעים עתידיים של עבירות שבשלן עונש זה ניתן. אכן, לא ניתן להוכיח כי שימוש בעונש מוות הוא כלי הרתעתי אפקטיבי.

הטיעון השני הוא מוסרי ומהותי לפיו ההתנגדות להמתת אנשים, שכאמור באה לידי ביטוי בחומרה שבה רואים את עבירת הרצח, חייבת לבוא לידי ביטוי גם בהתנגדות לענישה שהיא בעצמה הריגת אנשים בידי המדינה ובחסות החוק. הטיעון השלישי הוא פרוצדורלי, ועוסק ברשות האחראית על קבלת החלטה כזו. התיקון המוצע עוסק בסמכות הנתונה בידי בתי המשפט בישראל להטיל עונש מוות. על סמכות זו כתב הרב פרופ' נפתלי רוטנברג:

"למדינה ניתנה הזכות ליטול חיי אדם כדי להגן על אזרחיה מפני אויב מחוץ ומבית. למערכת הביטחון יש זכות מוסרית, ולכן גם יכולת חוקית, להפעיל אלימות, ואף ליטול חיייהם של בני אדם המתכוונים לפגוע בריבונותה של ישראל ובשלום תושביה. יכולת זו היא תנאי לקיום מדינה... דיון בשאלות של חיים ומוות חייב להישאר בתחום הכוחות הסרים למרות ממשלה אזרחית נבחרת, והעומדים לביקורת של גופי הביקורת השונים. מערכת המשפט מתפקדת בזירה שונה לחלוטין... בית המשפט בוחן את הראיות המובאות לפניו בתנאים סטרייליים. ההליך המשפטי הוא עצמאי. לבית המשפט אין אמנם כלי נשק, אך החוק מעניק לו עוצמה רבה לגזור דין שיקבע את גורל האדם העומד מולו.

גם למערכת המשפט אסור להעניק כוח בלתי מוגבל. אסור לאפשר לשופט בשר ודם לגזור גזר דין סופי שאין ממנו חזרה. זוהי משמעותה של קדושת החיים: היכן שנוכל, נבחר לעצמנו שאיננו מעניקים למדינה, לבית המשפט, את הזכות ליטול את חייו של אדם, גם כזה שבמעשיו האיומים חילל קדושה זו. במלחמה עיקרון זה לא ניתן ליישום ולכן לכוחות הביטחון מותר להרוג באויבינו. באולם בית המשפט גוברת קדושת החיים" (נפתלי רוטנברג "לא לעונש מוות" הארץ 23.10.2011).

על כן, בהתבסס על העיקרון המקדש את ערך החיים ומתנגד למתן היתר לבתי המשפט להורות על הריגת אנשים כאמצעי ענישה, מוצע בהצעת חוק זו לבטל את עונש המוות הקיים כיום בעבירות של בגידה, פגיעה בריבונות המדינה, גרימת מלחמה או סיוע לאויב בשעת מלחמה, וכן את עונש המוות הקיים כיום בחוק השיפוט הצבאי, התש"י-1955. מוצע להשאיר את עונש המוות בישראל רק בחוק בדבר מניעתו וענישתו של הפשע השמדת עם, התש"י-1950 והחוק לעשיית דין בנאצים ובעוזריהם, התש"י-1950.

הצעות חוק זהות הונחו על שולחן הכנסת העשרים וארבע על ידי חברת הכנסת תמר זנדברג (פ/1057/24) ועל ידי חבר הכנסת מוסי רז (פ/1058/24).

הצעת החוק זהה לפ/1058/24 ולפיכך לא נבדקה מחדש על ידי הלשכה המשפטית של הכנסת.

הוגשה ליו"ר הכנסת והסגנים
והונחה על שולחן הכנסת ביום
כ' באדר התשפ"ג (13.03.2023)

